

УДК 378.091.3:[378.091.12.011.3-051:78]
DOI <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2023.90.17>

О. А. Кузнецова

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри музичного мистецтва
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Лю Сяобінь

аспірантка кафедри освітології та інноваційних технологій
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ РЕГУЛЯТИВНИХ ГНУЧКИХ НАВИЧОК ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Актуальність представленої дослідження, викладеної у статті, визначається відсутністю змістових класифікацій регулятивних гнучких навичок сучасного фахівця-викладача музичного мистецтва. Метою статті була концептуалізація феномену регулятивних гнучких навичок та обґрунтування авторської класифікації регулятивних гнучких навичок викладача музичного мистецтва.

У статті були використані теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, систематизація наукової літератури щодо вивчення особливостей регулятивних гнучких навичок) дослідження проблеми гнучких навичок викладача музичного мистецтва.

У статті проаналізовано характеристики регулятивних гнучких навичок. Представлено авторську модель регулятивних гнучких навичок викладача музичного мистецтва: вольові якості (ініціативність, рішучість, відповідальність, наполегливість, самостійність, завзятість, надійність), оптимізм, самоефективність, імпліцитні теорії нарощування здібностей, мотивація досягнення та готовність до ризику, емоційний інтелект, здатність до саморегуляції, самоорганізація та тайм-менеджмент.

У представленому дослідженні показано авторську модель регулятивних гнучких навичок викладача музичного мистецтва. Серед проаналізованих підходів ті в яких гнучкі навички розглядаються як сукупність особистісних якостей та здібностей, що забезпечують саморегуляцію професійної діяльності. У представленому дослідженні показано модель регулятивних гнучких навичок фахівця та їх роль у професійній діяльності викладача музичного мистецтва. До низки регулятивних гнучких навичок відповідно до нашої авторської моделі було віднесено здатність до саморегуляції та самоорганізації, навички тайм-менеджменту, самоефективність, мотивацію досягнення та готовність до ризику, імпліцитні теорії нарощування здібностей та оптимізм, навички майндфулнес та метакогнітивні навички.

Ключові слова: гнучкі навички, регулятивні навички, викладач музичного мистецтва, самоефективність, оптимізм, саморегуляція, імпліцитні теорії, вольові якості, готовність до ризику, емоційний інтелект, мотивація досягнення, тайм-менеджмент, самоорганізація, майндфулнес.

Актуальність досліджуваної проблеми.

Сучасні вимоги до фахової підготовки фахівця у галузі музичного мистецтва вимагають уточнення та концептуалізації гнучких навичок, що забезпечують його саморегуляцію у процесу професійної діяльності. За висловом Нобелівського лауреату Джеймса Гекмана гнучкі навички «визначають успіх у житті». Сучасна вища музична освіта в Україні та Китаї характеризується низкою спільних ознак: багатим класичним досвідом та інноваційністю у підході до розвитку твердих навичок – професійної компетентності фахівця музичного мистецтва, значну роль у цьому визначив домінуючий вже декілька десятиліть педагогіці компетентнісний підхід, утім малодосліджуваною залишається проблема діагностики та розвитку саме гнучких навичок.

Визначення сукупності та класифікація гнучких навичок є нагальною проблемою сучасної педагогічної науки, адже серед значної кількості професійних компетенцій, різних якостей та здібностей людини «гнучкі навички» виступають тими, що забезпечують кар'єрний розвиток у контексті матеріальних досягнень і визнання [1].

Гнучкі навички (англ. Soft skills) є комплексом неспеціалізованих, важливих для кар'єри навичок, які зумовлюють успішність роботи, високу продуктивність і є наскрізними, тобто не пов'язані з конкретною предметною сферою [8]. Гнучкі навички є поєднанням соціальних навичок, комунікативних навичок, характеру та рис особистості, ставлень, інтелекту, що дозволяють людям орієнтуватися у своєму професійному середовищі, працювати з іншими, бути успішним,

досягати поставлених цілей, доповнюючи тверді навички [1]. Характерними особливостями рівня мислення творчої особистості є самостійність, гнучкість, аналітичність, розсудливість, винахідливість, глибина думки, дотепність, кмітливість, швидкість [6, с. 111].

Як зазначають, сталого переліку, як і класифікації «soft skills», не існує, проте найчастіше до гнучких навичок відносять лідерські якості, навички командної роботи, вміння навчати, вміння проводити переговори, розв'язувати конфлікти, вміння ставити та досягати поставлених цілей, управляти часом особистим та часом підлеглих, цілеспрямованість, презентаційні навички, ораторське мистецтво, навички ефективної комунікації, стресостійкість, креативність тощо [7]. Слушною є думка про те, що гнучкі навички представлені навичками міжособистісного спілкування (interpersonal skills), особистісними якостями, що по суті забезпечують саморегуляцію особистості (personal qualities) і атрибутами професійної кар'єри (career attributes) [1]. У моделі Т. Смагіної та О. Шуневич [9] виділено такі групи гнучких навичок: 1) комунікація; 2) саморегуляція; 3) ефективне мислення; 4) управління. Отже, серед зазначених якостей та здатностей питому вагу мають регулятивні характеристики особистості.

Саморегуляція як здатність до управління функціональним станом, розробки та застосування різних засобів профілактики та корекції функціональних порушень має позитивний вплив на профілактиці несприятливих функціональних станів, знятті проявів стресових станів та зменшенні ступенів емоційної напруженості професійної діяльності, запобіганню їх небажаним наслідкам. Крім того, завдяки розвитку здатності до саморегуляції відбувається нормалізація стану та активізація перебігу відновлювальних процесів, посилення мобілізації ресурсів, що виступає передумовою для формування станів високої працездатності фахівця.

Метою представленого дослідження було концептуалізувати систему гнучких навичок сучасного фахівця музичного мистецтва та запропонувати їх авторську модель.

Виклад основного матеріалу дослідження. Регулятивні навички фахівця, які у деяких класифікаціях називаються ще особистісними, є тими особистісними ресурсами (рисами, властивостями), що забезпечують особистісне благополуччя, стресостійкість, резильєнтність та життєстійкість фахівця, зумовлюючи високу ефективність (результативність та надійність) професійного шляху особистості [1].

Серед регулятивних гнучких навичок цілком очевидно є провідна роль саморегуляції особистості, яка є свідомим підпорядкуванням вчинків етичним і професійним вимогам; належним

володінням собою, своїми емоціями, почуттями, прагненнями; здатністю до затримки й усунення неприємних в певних ситуаціях проявів настрою і психічних станів; усвідомленням власних домагань та адекватним самопізнанням, що передбачає адекватну самооцінку рівня своїх знань, умінь, навичок, здібностей, досягнень особистісного розвитку, суб'єктивним й професійним становленням; здійсненням завдань професійного, особистісного й суб'єктивного самовдосконалення на основі самопізнання. Саморегуляція особистості є усвідомленим процесом, спрямованим на побудову дій та поведінки, що відповідають завданням особистісного розвитку, професійного та суб'єктивного становлення у середовищі [3]. Сьогодні не існує єдиного уявлення про саморегуляцію: це поняття у його широкому розумінні розглядається як форма самоконтролю, більш вузько – як рефлексія у межах метакогнітивних процесів; як певний рід психічної активності, що характеризується індивідуальними особливостями – стилем саморегуляції – і є основою планування, висунення цілей, оцінки результатів тощо у конкретних видах діяльності [1]. Стильові особливості саморегуляції забезпечують успішність професійної діяльності викладача музичного мистецтва: здатність до планування діяльності уможлиблює інтеграцію різних видів педагогічної роботи: підготовку до занять, реалізацію індивідуального підходу на практичних заняттях, проведення концертних виступів, підготовку студентів до конкурсів тощо; здатності до програмування та моделювання діяльності дозволяє правильно розставити пріоритету у педагогічній діяльності, легко перемикається з одного виду роботи на інший, враховувати мінливість педагогічних ситуацій у роботі зі студентами; здатність до оцінки результатів уможлиблює адекватне формування критеріїв успішності власної педагогічної діяльності та результатів навчання студентів.

Самоорганізація – це важлива для ефективної діяльності здатність особистості, яка проявляється в діяльності особистості щодо впорядкованості власної життєдіяльності, у здатності, умінні організувати себе [1]. Міра розвитку здатності до самоорганізації зумовлює здатність впроваджувати у життєдіяльності психотехнології тайм-менеджменту. Тайм-менеджмент є сукупністю методик та принципів оптимальної організації часу для виконання поточних задач, робочих проєктів та календарних подій; це система методологічних засад самоорганізації та часового простору людини [10]. Здатність організувати власну діяльність та вміння ефективно використовувати робочий час є важливими регулятивними навичками викладача музичного мистецтва.

Рефлексивність розглядається як найважливіша людська властивість, що забезпечує процеси самовдосконалення та самоактуалізації

особистості, забезпечуючи єдність механізмів інтерпретації та контролю для точної та повної самоідентифікації індивіда, де рефлексивне уявлення про себе задається зовнішньою позицією щодо «Я» (розототожнення); є результатом міжіндивідуальної соціально-психологічної рефлексії, а в аутокомунікації – особистісної рефлексії [4]. Рефлексивність, забезпечуючи функціонування рефлексії особистості, уможливорює самоконструювання, саморозвиток, самодетермінацію особистості фахівця [4]. Рефлексивність викладача музичного мистецтва забезпечує можливість актуалізації естетичних здібностей та використання власного досвіду виконання творів музичного мистецтва у педагогічній діяльності.

Емоційний інтелект є здатністю людини до розуміння емоцій та управління ними [5] і розуміється нами як здатність вирішувати завдання та проблеми життєдіяльності завдяки емпатії, розумінню власних і чужих емоцій та вмінню регулювати їх. Емоційний інтелект нами віднесено у модель регулятивних гнучких навичок, адже ця здатність забезпечує викладачеві музичного мистецтва розуміти емоційний зміст музичного твору, а також розуміти емоційний стан слухача та виконавця, зумовлений певною музикою.

Погоджуючись з визначенням мотивації досягнення, запропонованим К. Фоменко [10], а саме як вмотивованості на досягнення успіху, позитивної мети, що передбачає активне включення в її реалізацію, вибір засобів, спрямованих на досягнення цієї мети, доцільно визначити її як важливу регулятивну гнучку навичку сучасного фахівця музичного мистецтва. Спрямованість на досягнення успіху, постановку та досягнення складних цілей професійної діяльності (наприклад, підготовку майбутніх лауреатів музичних конкурсів) є важливою регулятивною детермінантою успішності професійної діяльності викладача музичного мистецтва.

Імплицитні теорії нарощування здібностей також розглядаються нами як важливі регулятивні навички, виступаючи як уявлення людини щодо потенційної можливості розвивати власні когнітивні здібності [1]. Саме уявлення та переконання про те, що власні здібності та професійні навички можна розвинути виступають значущим фактором успішності у професії [12]. Доведено взаємозв'язки певних імплицитних теорій інтелекту, що репрезентують можливості розвитку інтелекту та особистості у навчанні, з іншими інтелектуально-особистісними факторами та академічними досягненнями студентів: імплицитна теорія нарощування інтелекту і самооцінка навчання позитивно пов'язані з рівнем усвідомленої саморегуляції, а прийняття цілей навчання – з гнучкістю контролю [1]. Усвідомлення власного потенціалу у саморозвитку та можливість вдосконалювати власні здібності, у тому числі

професійно-музичні та педагогічні, на нашу думку, є запорукою успішної реалізації музично-педагогічної діяльності викладача.

Готовність до ризику є властивістю, яка зумовлює стан очікування значущого зовнішнього стимулу, викликаного зовнішньою змістовною мотивацією, та визначає розгортання певної програми, якій відповідає розвинуте вміння приймати рішення та успішно діяти в умовах невизначеності та потенційної загрози [2]. Готовність до ризику поряд із мотивацією досягнення є важливими регулятивними гнучкими навичками, що зумовлюють високі досягнення та успішність у будь-якій діяльності та забезпечують здатність до реалізації творчої діяльності, інноваційність розв'язання педагогічних завдань, що постають у діяльності викладача музичного мистецтва.

М. Я. Басовим було показано, що вольова регуляція – це опосередковане цілями та мотивами створення оптимальної змобілізованості, оптимального режиму активності та правильного напрямку цієї активності. Воля посідає центральне місце в ядрі особистості, через свободу «Я» керує мисленням, емоціями, уявленнями, бажаннями та іншими психічними процесами [1]. Перелік вольових якостей, які нами визначено гнучкими навичками, був сформований згідно уявленню С. Л. Рубінштейна про взаємозв'язок фаз вольового акту та вольових якостей особистості. На етапі цілепокладання актуалізується ініціативність, що забезпечує позитивний імідж викладача, уможливорює постановку творчих завдань, сприяє розкриттю творчих здібностей, креативності. На етапі обговорення та боротьби мотивів у структурі вольового акту актуалізується самостійність, на етапі ухвалення рішення – рішучість, на етапі виконання – енергійність поведінки, що реалізується у наполегливості, завзятості, відповідальності, надійності та дисциплінованості. Усі зазначені нами вольові якості ми розглядаємо як нагальні регулятивні гнучкі навички викладача музичного мистецтва.

Майндфулнес – це практична навичка усвідомленості, яка, як було встановлено, приносить користь як психологічному, так і фізичному здоров'ю. Її змістом є посилене усвідомлення думок, почуттів і відчуттів у поточний момент. Майндфулнес забезпечує усвідомлення простору між помічанням переживань і реакцією на них, дозволяючи сповільнити та спостерігати за процесами свого розуму. Метою навички усвідомленості є те, щоб індивід міг використати цей простір для прийняття більш обдуманих рішень – прокинутися від життя на автопілоті, заснованого на непродуктивних звичках розуму [1].

Оптимізм традиційно розглядають з двох позицій: як позитивне очікування від майбутнього (надія на успішне розв'язання завдань та життєвих ситуацій) та як пояснення різних життєвих ситуацій (успі-

хів і невдач у діяльності). Перший підхід передбачає аналіз диспозиційного оптимізму, що тісно пов'язаний з емоційною сферою особистості і емоційно забарвленими уявленнями суб'єкта, другий ракурс на оптимізм через атрибутивний стиль розглядає закономірності когнітивної активності особистості, специфіку того, як вона робить припущення і висновки про причини подій [1]. Розгляд оптимізму як регулятивної гнучкої навички пояснюється тим, що здатність особистості пояснювати успіхи та невдачі внутрішньо-контрольованими стабільними та генералізованими причинами та актуалізація надії на подальших успіх розкриває високий рівень саморегуляції особистості. Оптимізм є важливою якістю сучасного фахівця, у тому числі викладача музичного мистецтва.

Самоефективність є уявленням про власні здатності до засвоєння або виконання певної діяльності, здійснення певної поведінки на наміченому рівні, а також як переконання у здатності регулювати власне функціонування і відчувати контроль над подіями, які впливають на життя [11]. Самоефективність є суттєвим фактором як для досягнень в різних видах діяльності, так і для фізичного і психологічного благополуччя [1]. Самоефективність викладача музичного мистецтва як сукупність його уявлень та переконань про високу результативність його музично-педагогічної діяльності є підґрунтям для розвитку

самоповаги та асертивності, а також зумовлює розвиток вміння ефективно виконувати професійно-педагогічну діяльність.

Успішність здійснення педагогічної діяльності викладача вишу обумовлена рівнем розвитку у нього комплексу метакогнітивних здатностей, а саме: метамнемічні здатності (мнемічна обізнаність та мнемічна рефлексія), метамислення (обізнаність в загальних та індивідуальних особливостях мисленнєвого процесу та його рефлексія), металінгвістичні здібності (обізнаність в особливостях процесів інтерпретації, репродукції, продукції та трансформації текстової інформації і рефлексія перебігу цих процесів), метакреативність (абнотивність як обізнаність в перебігу творчого процесу та його рефлексія) [4]. Отже, саморегуляція когнітивних процесів дозволяє майбутньому викладачеві музичного мистецтва оволодівати професійними знаннями та навичками, управляти власною увагою, пам'яттю, мисленням, увагою задля досягнення академічної успішності та оволодіння професійною компетентністю. За результатами аналізу регулятивних гнучких навичок нами було розроблено їх теоретичну модель, представлену на рис. 1.

На рис. 2 показано функції регулятивних навичок у викладанні музичного мистецтва у закладі вищої освіти.

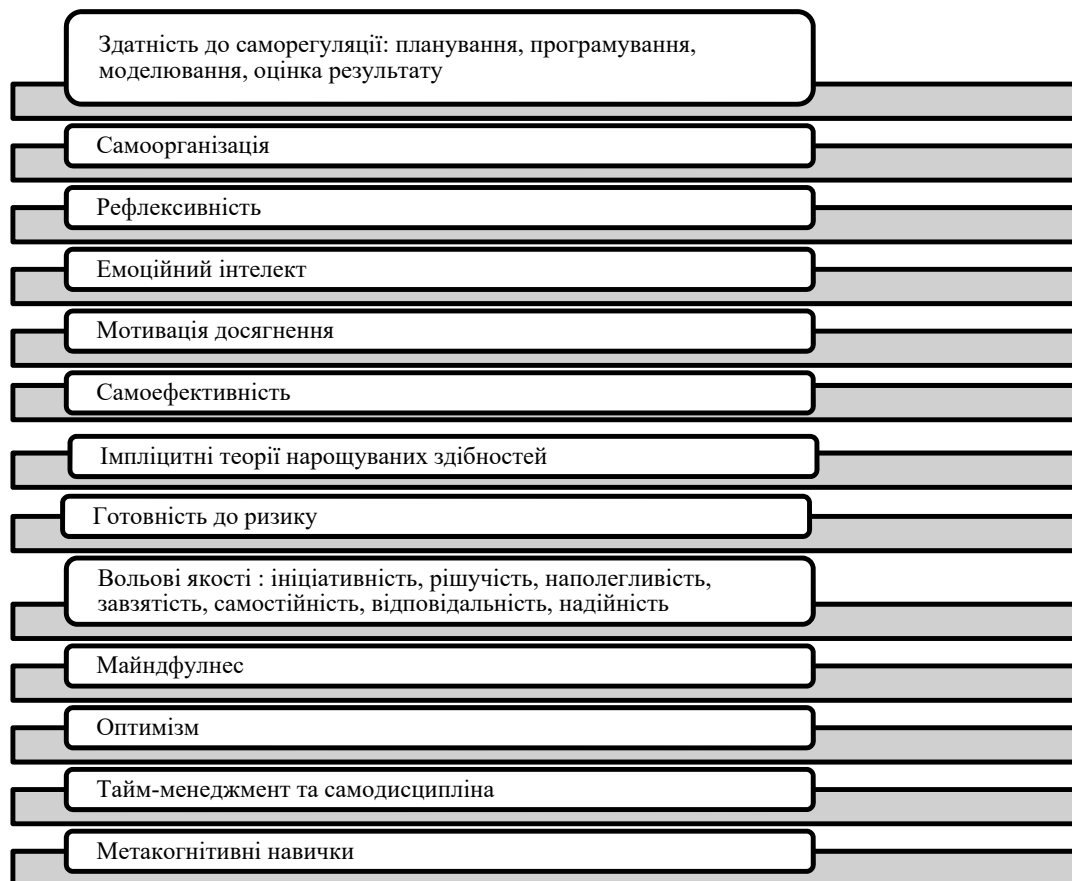

Рис. 1. Модель регулятивних гнучких навичок сучасного фахівця

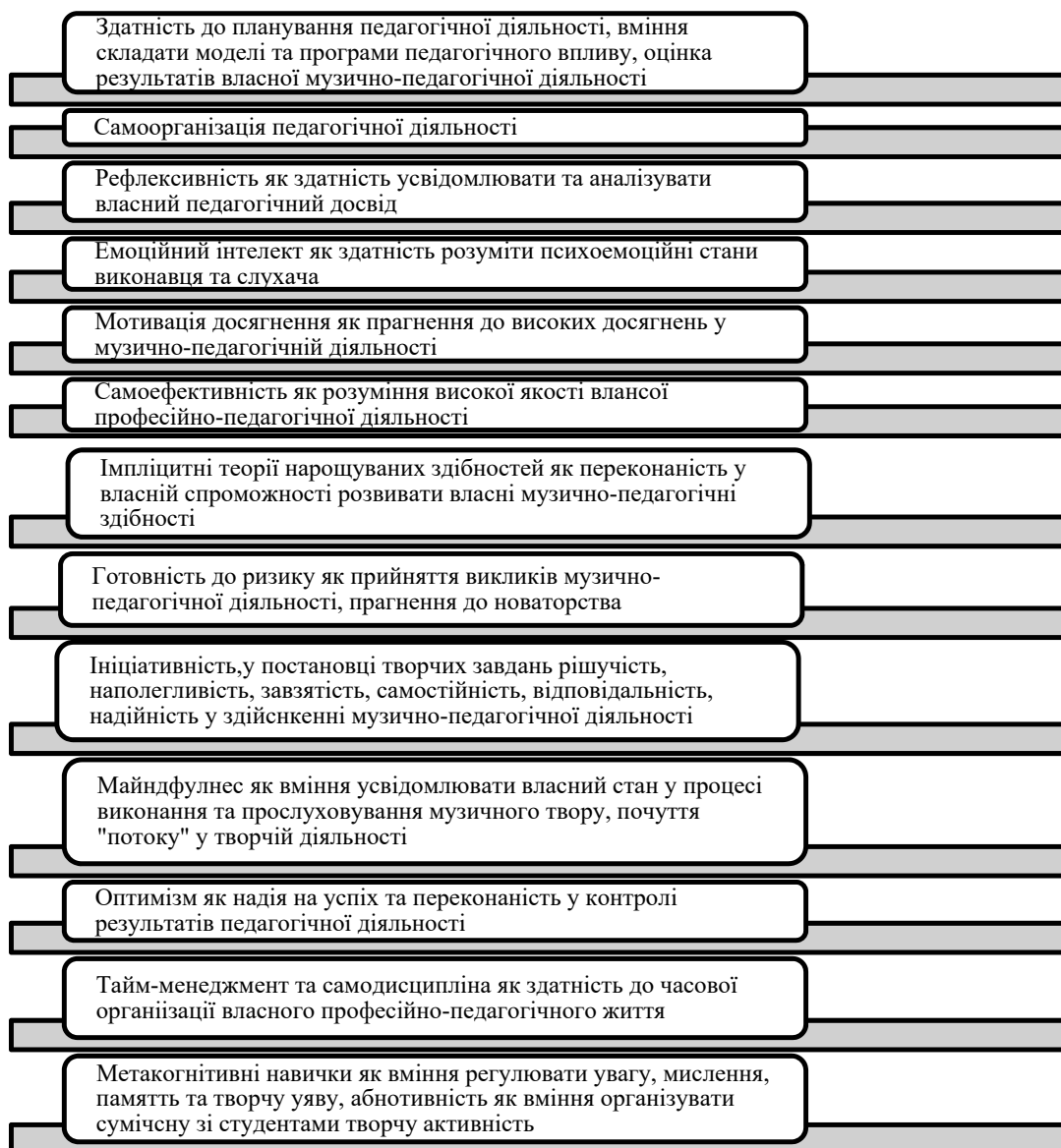

Рис. 2. Модель регулятивних гнучких навичок викладача музичного мистецтва

Представлена модель регулятивних гнучких навичок передбачає операціоналізацію критеріїв її функціонування, що виступає перспективною наших подальших наукових розвідок.

Висновки. У представленому дослідженні показано авторську модель регулятивних гнучких навичок викладача музичного мистецтва. Серед проаналізованих підходів ті в яких гнучкі навички розглядаються як сукупність особистісних якостей та здібностей, що забезпечують саморегуляцію професійної діяльності. У представленому дослідженні показано модель регулятивних гнучких навичок фахівця та їх роль у професійній діяльності викладача музичного мистецтва. До низки регулятивних гнучких навичок відповідно до нашої авторської моделі було віднесено здатність до саморегуляції та самоорганізації, навички

тайм-менеджменту, само ефективність, мотивацію досягнення та готовність до ризику, імпліцитні теорії нарощуваних здібностей та оптимізм, навички майндфулнес та метакогнітивні навички.

Список використаної літератури:

1. Богдан Ж. Теоретичне обґрунтування моделі гнучких навичок особистості сучасного фахівця. *Науковий вісник ХДУ. Серія Психологічні науки.* № 1. 2023. С. 20–30.
2. Вдовіченко О. В. Психологія ризику особистості: монографія. Одеса: ФОРМ Бондаренко М.О., 2019. 456 с.
3. Денис О. Саморегуляція особистості як психолого-педагогічна проблема. *Наука і освіта.* 2020. Вип. 4. С. 5–9. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2020-4-1>

4. Доцевич Т. І. Компетентність суб'єкта педагогічної діяльності : метакогнітивний аспект : монографія. Харків : Вид-во «Діса плюс», 2015. 346 с.
5. Карпенко Є. В. Емоційний інтелект у дискурсі життєздійснення особистості : монографія. Дрогобич : Посвіт, 2020. 436 с.
6. Кузнецова О. А. Використання праксеологічних ідей музичного просвітництва на сучасному етапі розвитку мистецької освіти в Україні. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школах*. 2018. № 60. Т. 1. С. 108–112.
7. Повстин О. В., Козяр М. М. Значення «soft skills» у формуванні управлінської компетентності фахівців у галузі безпеки людини. *Вісник ЛДУБЖ*. 2019. С. 122–127. DOI: 10.32447/20784643.20.2019.19
8. Смагіна Т. М. Зміщення акцентів з hard skills на soft skills в підвищенні професійної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти. *Розвиток професійної компетентності педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти регіону* : збірник матеріалів конференції / за ред. О. В. Пастовенського. Житомир, 2017. С. 21.
9. Смагіна Т. М., Шуневич О. М. Умови розвитку гнучких навичок (soft skills) педагогів у процесі навчання на курсах підвищення кваліфікації. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 2. С. 73–80. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-2-73-80>
10. Фоменко К. І. Психологія успіху : навч.-метод. посіб. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2015. 229 с.
11. Bandura A. Self-efficacy. The exercise of control. New York : Freeman and Co. 1997. 604 p.
12. Dweck C. S., Leggett E. L. A social-cognitive approach to motivation and personality. *Psychological Review*, 1988, 95(2). P. 256–273. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.95.2.256>

Kuznetsova O., Xiabing Liu. Theoretical model of regulatory soft skills of a music teacher

The relevance of the presented research presented in the article is determined by the lack of meaningful classifications of regulatory soft skills of a modern specialist teacher of music. The purpose of the article is to conceptualize the phenomenon of regulatory soft skills and substantiation of the author's classification of regulatory soft skills of a teacher of music teachers.

The article uses theoretical methods (analysis, synthesis, comparison, abstraction, generalization, systematization scientific literature on the study of the features of regulatory soft skills) study of the problem of flexible skills of a music teacher.

The article analyzes the characteristics of regulatory soft skills. The author's model of regulatory soft skills of a music teacher is presented. of music teachers: volitional qualities (initiative, determination, responsibility, perseverance, independence, perseverance, reliability), optimism, self-efficacy, implicit theories of increasing abilities, motivation achievement and risk-taking, emotional intelligence, self-regulation, self-organization and time management.

The presented study shows the author's model of regulatory soft skills of a music teacher. Among the analyzed approaches are those in which flexible skills are considered as a set of personal qualities and abilities that ensure self-regulation of professional activity. The presented study shows a model of regulatory soft skills of a specialist and their role in the professional activity of a music teacher. According to our author's model, a number of regulatory soft skills include the ability to self-regulation and self-organization, time management skills, self-efficacy, achievement motivation and risk taking, implicit theories of increasing abilities and optimism, mindfulness skills and metacognitive skills.

Key words: *soft skills, regulatory skills, music teacher, self-efficacy, optimism, self-regulation, implicit theories, volitional qualities, risk taking, emotional intelligence, achievement motivation, time management, self-organization, mindfulness.*